

Mi a háború?

(*Második közlemény*)

Mikor később a leghatalmasabb földesurak fölülkerekedtek, érdekük volt, hogy a felserdülő ipart és kereskedelmet védelmezzék a béke lehető fenntartásával is. Ezentúl a háború a tőke érdekében folyik, „a tőke terjeszkedésének kisegítő eszközévé válik oly területeken, ahol a békés módszerek erősebb akadályokba ütköznek.“

A tőke uralomra jutásával új háborús korszak keletkezett. Először Angliában, majd Franciaországban törték meg a feudális uralmat. Az itt feltörekvő tőkés rendszert folytonos hódító hadjáratok jellemzik.

Az új rendszer technikai és szervezeti vívmányai eddig nem ismert arányokban légitették ki a szükségleteket, másrészt ezeknek a berendezéseknek kímélése csak békében volt lehetséges. Ez a szempont az emberiség aranykorszakát, örök békében való fejlődését teremtette volna meg, ha a rendszerek másik tényezője, hogy t. i. politikáját a haszon érdekei szabják meg, nem robbantották volna fel a nyugodt fejlődést a háborús összeütközések formájában. Minthogy ennek a rendszernek legfontosabb életmegnyilvánulása a piacon való érvényesülés és ez a piac világpiacon, „ha valamely ország kapitalistái a nemzetközi cserében a tisztán gazdasági eszközzel nem érvényesülnek és elég hatalmuk van hozzá, a fegyverek erejével távolítják el a versenytársat, vagy a maguk silány árúját kardjuk súlyával teszik a gyöngébb fél jobb árújával egyenértékűvé.“ A kezdetleges ipari kapitalizmus háborúi a nemzeti államok képződésével kapcsolatosak. A nemzeti államok alakulásáról Szabó Ervinnek mások nyomán az a véleménye, hogy ezek alakulásában a csírázó nagyiparnak nagy szerepe van, azáltal, hogy lehetőleg nagy és nyelvi egység folytán könnyebben megdolgozható és fogékonyabb piac a szükséglete.

Áttérve a XIX. századra, feltűnik, hogy Napoleon idejétől sokkal gyérebb volt a háború, mint azelőtt, melynek oka a terjeszkedés és a békés módszerek lehetőségeiben rejlett. Körülbelül 1903-tól kezdődtek az európai nagyhatalmak hallatlan arányú fegyverkezései. Egyik békekonferencia követi a másikat, amelyekről találóan megállapították, hogy „valóságban nem békekonferenciák, hanem inkább háborús konferenciák.“

A világháború mögött egy már nagy mértékben megváltozott szerkezet áll. Monopolkapitalizmusnak nevezik ezt a fejlődési fokot, melynek már közismert klasszikus irodalma fölment bennünket attól, hogy e beszámoló keretében részletesen ismertessük. Legáltalánosabb vonásaiban úgy jellemezhetjük, hogy már nem a szabad verseny érdekében és belső erőiből kifolyólag folyik a harc, hanem a versenyt éppen kizárni akaró, legnagyobb mértékben koncentrált világméretben elhatalmasodott, az államhatalom által védett tőkék világpiacefelosztó, a világot érdekerületekben kisaszajító érdekei mozdítják meg a hadigépezetet.

Ebben a harcban főleg Németország áll Angliával szemben. A német verseny egyrészt fenyegette a Brit Impériumot, másrészt az angol intézkedések útját állták a német kartell- és banktőke „természetes“ fejlődésének, annak, hogy megszerezze a legmagasabb külön hasznot (extra profitot).

Az eddigi áttekintésből láthatjuk, hogy a háborús indítékok tudományos megítélésénél a nemzeti, faji, felszabadítási és egyéb ideológiákon túl a gazdasági alapig kell hatolni.

A mindjobban elharapódzó új háború közepette a komplikált viszonylatok miatt igazán csak a tudományos tájékozódás lehetséges. Megváltozott-e a gazdasági kép, mely Anglia és Németország „élet-halál“ mérkőzése mögött áll? Egyrészt igaz, hogy a tragikus színjáték előterében megint a Brit Birodalom és Németország rivalitása látszik állani, beszédes jelül annak, hogy a világháború döntése nem volt végleges elintézése a két monopolisztikus csoport szűnni nem tudó harcának — minthogy annak elintézése az általuk választott módon bizonyára nem is lehetséges.

A háború gazdasági alapjának szerkezete azonban rendkívüli módon komplikálódott egy új rendszer és hatalom színpadra lépésével. A Szovjetunió viszonylagos semlegességével cselekvő tényezőként nyúlt bele a drámába és az ezáltal előállott új helyzetet nem érthetjük meg, ha csak a másik két tényező hatalmi főrekvéseit, a régi szerkezet fogalmait tartjuk szem előtt. Egészen új fogalmakat kell alkotni az új helyzetkép pontos, tudományos felépítésére, fogalmakat, melyek egy új rendszer szerkezetének tükröződései. Ezek a fogalmak már kialakultak. Történnék hadsereg-mozdulatok, haditények, melyek a megszállás külső jeleit mutatják éspedig részben gazdasági, politikai, főleg stratégiai célszatokkal is, de ugyanakkor nem a birtoklás, a monopolkapitalista értelmében vett haszonhajtás jegyében történnek, hanem csak az új helyzet következtében, melynek semmi köze sincs a népek leigázásához.

Takács István

Szebb világ

*Van az életnél nagyobb élet;
S ha unod ezt, hogy kicsi, bamba,
Él rajtad túl valami, érzed
S megáll szód, mely leüt suhantva.*

*Én azt az életet dicsérem,
Amelynek jelképe e rögnyi;
Éljen fölnt, vagy álomban épen;
Nem szünök' dicsében vesződni.*

*Szomorú, únt, bezárt napokban,
Hogy az is hűny, aki látva látott,
Hitemben, megnyílt, mély magamban
Teremtek egy másik világot.*

FODOR JÓZSEF